

نقش مدیریت شهری در دستیابی به توسعه پایدار گردشگری شهری مطالعه موردی - شهر کرمانشاه

مسعود تقوایی، دانشیار جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه اصفهان
اعظم صفرآبادی*، دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه اصفهان

چکیده

امروزه مدیریت شهری تحول یافته است. شهرها برای رفاه و آسایش بیش تر شهروندان مدیریت می‌شوند. مدیریت شهری، نقش مهمی در موفقیت برنامه‌ها و طرح‌های توسعه شهری، به عهده دارد. این موضوع، به خصوص در ارتباط با توسعه پایدار بیش تر اهمیت می‌یابد. شهرها به علت دارا بودن جاذبه‌های طبیعی، تاریخی و فرهنگی، از مقاصد گردشگری محسوب می‌شوند. توسعه گردشگری شهری آثار مثبت و منفی اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و زیست محیطی به دنبال دارد، ایجاد تعادل در این زمینه، به گونه‌ای که آثار مثبت بیش از آثار منفی باشد، نیازمند اتخاذ سیاست‌های مدیریتی قوی است. بنابراین، پایداری در گردشگری شهری، مستلزم توجه نظام مند به ابعاد فنی، فرهنگی، سیاسی، اقتصادی، تاریخی و زیست محیطی است تا استفاده از جاذبه‌های گردشگری، مطابق با نیاز امروز و حفظ و ماندگاری این منابع برای آیندگان باشد. هدف مقاله حاضر، بررسی متغیرهای ضروری عملکرد مدیریت شهری، در ارتباط با توسعه گردشگری پایدار شهری در شهر کرمانشاه است. نتایج حاکی از آن است که بین مدیریت یک‌پارچه شهری و همکاری‌های متقابل مدیران شهری و مردم محلی با دستیابی به توسعه پایدار گردشگری شهری رابطه مثبت و مستقیم وجود دارد، یعنی هر مقدار مدیریت شهری هماهنگ‌تر باشد و ارتباطات بیش تر بین مدیریت شهری و مردم محلی برقرار شود، به همان اندازه امکان دستیابی به توسعه پایدار گردشگری شهری بیش تر خواهد شد.

واژگان کلیدی

مدیریت، توسعه پایدار، گردشگری شهری، کرمانشاه

۱- مقدمه

مراکز شهری به علت دارا بودن جاذبه‌های تاریخی و فرهنگی، غالباً مقاصد گردشگری مهمی محسوب می‌شوند. شهرها با جاذبه‌های متنوع شامل: موزه‌ها، بناهای یاد بود، سالن‌های تئاتر، استادیوم‌های ورزشی، پارک‌ها، شهربازی، مراکز خرید، مناطق با معماری تاریخی و مکان‌هایی مربوط به حوادث مهم یا افراد مشهور، جاذب گردشگران بسیاری هستند. بنابراین، حجم زیادی از امکانات گردشگری نظیر: محل سکونت، سرو غذا، ارتباطات حمل و نقل و سایر خدمات گردشگری، در شهرها واقع‌اند که بازدید کنندگان از مناطق اطراف، و خود شهر، از آن‌ها استفاده می‌کنند (پاپلی یزدی و سقایی، ۱۳۸۵: ۱۸۸).

امروزه مدیریت شهری در جهان تحول اساسی یافته است شهرها مدیریت می‌شوند تا بتوانند رفاه و آسایش ساکنان خود را تامین کنند مدیریت شهری دارای تشکیلات وسیعی است و نقش مهمی در موفقیت برنامه‌ها و طرح‌های توسعه شهری و هم‌چنین رفع نیاز جمعیت، جریان عبور و مرور در شهر، رفاه عمومی، مسکن، کاربری زمین، تفریح، فرهنگ، اقتصاد، تاسیسات زیربنایی و امثال آن‌ها بر عهده دارد (شیعه، ۱۳۸۲: ۴۷).

هدف مدیریت شهری، ارتقای شرایط کار و زندگی جمعیت ساکن، در قالب اقشار و گروه‌های مختلف اجتماعی و اقتصادی و حفاظت از حقوق شهروندان، تشویق به توسعه اقتصادی و اجتماعی پایدار و حفاظت از محیط کالبدی است (سعیدنیا، ۱۳۷۹: ۴۶). مدیریت شهری باید برای شهر برنامه‌ریزی کند، فعالیت‌های شهری را سازمان دهد و بر فعالیت‌های انجام شده نظارت کند و حتی برای انجام بهینه امور انگیزه ایجاد کند (سعیدنیا، ۱۳۷۹: ۲۰). انجام چنین مواردی به آگاهی از اصول مدیریت، برنامه‌ریزی، ارتباطات، انگیزش، سازماندهی، هدایت و رهبری و نظارت و کنترل باز می‌گردد.

سازمان گردشگری در بیانیه‌ی مانیل، گردشگری را نیاز اساسی در هزاره سوم معرفی کرده است. شهرها یکی از پربیننده‌ترین مقاصد گردشگری جهان به شمار می‌آیند که هر ساله پذیرای میلیون‌ها نفر گردشگرند. مدیریت گردشگری اکنون به فعالیتی مهم بدل گشته است که جریان کارها، اقدام‌های اجتماعی و تغییرات فضایی فراوانی را به ویژه در کشورهای اروپایی شکل می‌دهد (کازس، ۱۳۸۲: ۱۰). همه کشورها اعم از توسعه یافته، در حال توسعه و توسعه نیافته‌ها پذیرفته‌اند که هر توسعه‌ای تنها با برنامه‌ریزی امکان پذیر است. این موضوع، به خصوص در ارتباط با توسعه پایدار بیش‌تر اهمیت می‌یابد. توسعه گردشگری پایدار، به دلیل اهمیت آن و آثار بالقوه مثبت و منفی اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، سیاسی و زیست محیطی که به همراه دارد، بدون برنامه‌ریزی امکان پذیر نخواهد بود. به‌طور کلی برنامه‌ریزی قادر است نقش کلیدی در حل تضادهایی که این توسعه می‌تواند ایجاد نماید، ایفا کند. توسعه گردشگری از یک سو می‌تواند آثار و منافع مثبت اقتصادی، اجتماعی فرهنگی و حتی زیست محیطی در جامعه‌ی گردشگر پذیر داشته باشد و از سوی دیگر، آثار منفی در ابعاد مختلف، به خصوص در بعد زیست محیطی، به دنبال داشته باشد. ایجاد تعادل در این زمینه به گونه‌ای که آثار مثبت بیش از آثار منفی باشد، نیازمند اتخاذ سیاست‌های اصولی از طریق فرآیند برنامه‌ریزی و مدیریت است (خاکساری، ۱۳۸۲: ۵۲).

مدیریت گردشگری خصوصاً گردشگری پایدار در بسیاری از کشورها، به منزله نمادی از هویت فرهنگی، طبیعی، انسانی از بخش‌های مهم اقتصادی محسوب می‌شود. از این رو، پایداری در گردشگری، مستلزم توجه نظام مند به ابعاد فنی، فرهنگی، سیاسی، اقتصادی، تاریخی و زیست محیطی در حرکت به سوی استفاده از

جاذبه‌های گردشگری مطابق با نیاز امروز و حفظ و ماندگاری این منابع برای آینده است (مولایی هشتجین و خوشنود، ۱۳۸۶: ۱۱).

پژوهش حاضر به دنبال بررسی و سنجش متغیرهای ضروری عملکرد مدیریت شهری در رابطه با توسعه‌ی پایدار گردشگری شهری است، تا با ارزیابی این متغیرها، عملکرد مدیریت شهر کرمانشاه، در رابطه با توسعه‌ی پایدار گردشگری شهری بررسی گردد و راهکارهای عملی در جهت بهبود وضع موجود و در نتیجه‌ی توسعه شهر ارائه شود. هدف، شناسایی نکات و عواملی است که در ارتباط با عملکرد مدیریت شهری، در رابطه با توسعه‌ی پایدار گردشگری شهری، آثار مثبت دارند. یافته‌های پژوهش حاضر می‌تواند مدیران شهری را در بالا بردن سطح توسعه پایدار گردشگری شهری و افزایش رضایت محلی و هم‌چنین رضایت گردشگران با کم‌ترین آسیب محیطی، یاری رساند.

۱-۲- روش تحقیق

روش تحقیق مورد استفاده در این پژوهش از نوع کاربردی و توسعه‌ای و شیوه‌ی گردآوری اطلاعات، میدانی و کتابخانه‌ای است. بدین منظور از روش توصیفی-تحلیلی برای پاسخ به سؤالات و ارایه راه‌حل برای مسأله مورد نظر استفاده شده است. با توجه به مجموعه اطلاعات به دست آمده، گزینه‌ها و سؤالات مورد نیاز به صورت مدون و در قالب پرسشنامه، تهیه و تدوین شده است. در روش آمار استنباطی به منظور تعیین اثر هر یک از متغیرهای مستقل بر متغیر وابسته از کای اسکویر استفاده شده است. پرسشنامه تهیه شده به منظور سنجش عملکرد مدیریت شهر کرمانشاه در رابطه با توسعه‌ی پایدار گردشگری شهری، متغیرهای ذیل را بررسی می‌کند: میزان هماهنگی بین ارگان‌های تصمیم‌گیرنده در ارتباط با گردشگری؛ میزان هماهنگی بین عوامل اجرایی؛ میزان ارزیابی و کنترل طرح‌های مصوب در زمینه گردشگری؛ میزان تمرکززدایی تصمیم‌گیری‌ها و واگذاری اختیارات به مردم محلی، تلاش مدیریت شهری در جهت مشارکت بیش‌تر مردم محلی در توسعه‌ی گردشگری شهری؛ نقش مدیریت یکپارچه شهری در دستیابی به توسعه پایدار گردشگری شهری؛ میزان اطلاع‌رسانی مسئولان به مردم محلی در رابطه با تصمیم‌گیری‌های مدیریت شهری راجع به توسعه گردشگری شهری؛ میزان نظارت مردم محلی بر تصمیم‌گیری‌های مسئولان شهر؛ میزان نقش و دخالت مردم محلی در تصمیم‌گیری‌ها؛ میزان نظر خواهی از مردم محلی قبل و بعد از آن‌جام هر پروژه و برنامه‌ای به خصوص در زمینه گردشگری؛ میزان تلاش مدیریت شهری در جهت افزایش آگاهی‌های عمومی، و توجه بر آموزش مردم محلی و نقش همکارهای متقابل مدیران شهری و مردم محلی در توسعه گردشگری شهری. جامعه‌ی آماری در رابطه با مدیران شهری ۸۰ نفر و مردم محلی ۳۰۰ نفر بوده است که از طریق رابطه کوکران محاسبه شده و به منظور تحلیل اعتبار پرسشنامه از آزمون آلفای کرانباخ استفاده شده است. مقدار آلفای به دست آمده ۰/۸۱۱ است که از ۰/۷۵ بزرگتر و بنابراین، اعتبار کلی پرسشنامه تایید می‌شود.

۱-۳- فرضیه‌های پژوهش

هدف پژوهش حاضر بررسی نقش مدیریت هماهنگ و نیز همکاری‌های متقابل مدیریت شهری و مردم محلی در رسیدن به توسعه پایدار گردشگری شهری است بر این اساس، دستیابی به پاسخ فرضیه‌های زیر مورد نظر خواهد بود:

- بین مدیریت یک‌پارچه شهری و دستیابی به توسعه پایدار گردشگری شهری رابطه وجود دارد.

- بین همکاری‌های متقابل مدیران شهری و مردم محلی و دستیابی به توسعه پایدار گردشگری شهری رابطه وجود دارد.

۱-۴- پیشینه پژوهش

کرچر (۱۹۹۳) در پژوهشی اصول گردشگری پایدار را شامل: استفاده پایدار از منابع، کاهش مصرف انرژی و جلوگیری از اتلاف آن، حفظ تنوع، صنعت گردشگری و برنامه‌ریزی، حمایت از نظام اقتصاد محلی، مشارکت اجتماعات محلی، مشاوره با افراد ذی نفع و عامه مردم، آموزش خدمه، بازاریابی صنعت گردشگری، و آن‌جام تحقیقات مستمر پیرامون توسعه گردشگری می‌داند (MC Kercher, 1993: 6-17)؛ بوکلی (۱۹۹۹) در پژوهشی برای مناطق جغرافیایی ظرفیت برد گردشگری را این چنین تعریف کرده است تعدادی از بازدیدکنندگان که هیچ گونه تخریب یا تغییر اکولوژیکی غیر قابل برگشت را برای یک اکوتوریسم در درون یک ناحیه تولید نمی‌کند، یا حداکثر، سطحی از استفاده تفرجگاهی است، در قالب تعداد و فعالیت‌هایی که توسط یک ناحیه یا یک اکوسیستم، قبل از کاهش غیرقابل قبول یا برگشت‌ناپذیر در ارزش‌های اکولوژیکی رخ می‌دهد (Papageorgiou and Brotherton, 1999: 271)؛ صدر موسوی و دخیلی کهنمویی (۱۳۸۲) در پژوهشی با عنوان ارزیابی وضعیت تسهیلات گردشگری استان آذربایجان شرقی از دید گردشگران، به ویژه کندوان، قلعه بابک و شرفخانه به بررسی و ارزیابی چگونگی توزیع زیرساخت‌های گردشگری در مناطق فوق‌الذکر پرداخته‌اند و به این نتیجه رسیده‌اند که توزیع زیرساخت‌های گردشگری در سطح منطقه، به‌طور مناسب آن‌جام نشده است؛ عظیمی (۱۳۸۸) در پژوهشی با عنوان مدیریت گردشگری و توسعه پایدار مطلوب اکولوژیکی به بررسی مدیریت سایت‌های اکوتوریسم برای سازمان‌های زیست محیطی پرداخته و اهمیت موضوع را ناشی از مفهوم پایداری زیست محیطی و پایداری اقتصادی دانسته است. وی هم‌چنین معتقد است که مدیریت موفق اکوتوریسم باعث ایجاد شرایط لازم توسعه پایدار، برای محیط زیست و اقتصاد در سطوح مختلف ملی، منطقه‌ای و محلی می‌شود؛ مافی و همکار (۱۳۸۸) در پژوهشی کاربرد مدل MS-SWOT در تحلیل مدیریت گردشگری مطالعه موردی کلانشهر مشهد را بررسی کرده‌اند، ایشان معتقداند که مدیریت گردشگری شهری به عنوان یک وزنه تعادلی در چارچوب دستیابی به گردشگری پایدار شهری است و هرگونه ناکارآمدی مدیریت گردشگری شهری در عصر حاضر، پیامدهای منفی بسیار به دنبال دارد. از این‌رو باید به دنبال راهکارهای مناسب برای سنجش وضعیت و پیامدهای جریان گردشگری در شهرها بود؛ صفرآبادی و همکاران (۱۳۸۸) در پژوهشی با عنوان برنامه‌ریزی و طراحی جغرافیایی محیط‌های جاذب گردشگری در شهر کرمانشاه به بررسی و شناخت توان‌ها و قابلیت‌های گردشگری شهری در شهر کرمانشاه پرداخته و چگونگی مدیریت و برنامه‌ریزی این مکان‌ها را بررسی کرده‌اند؛ سیدعلی‌پور و همکاران (۱۳۸۹) در پژوهشی مدیریت گردشگری روستایی و نقش آن در توسعه روستایی را بررسی کرده‌اند ایشان معتقداند مدیریت امور گردشگری در سطح ملی از وظایف و مسئولیت‌های دولت است که خط مشی و سیاست‌های کلی، وضع مقررات، ترتیبات اداری، منابع مالی و سهم هر یک از بخش‌های عمومی و خصوصی توسط دولت، باید مشخص شود. در برخی از کشورها، برنامه‌ریزی گردشگری در این سطح به صورت نیمه دولتی یا حتی غیردولتی و خصوصی آن‌جام می‌گیرد. به این ترتیب، برنامه‌ریزی و مدیریت گردشگری روستایی، وظیفه تعداد زیادی از سازمان‌های دولتی، خصوصی و شوراهای اسلامی روستاهاست که مستقیم یا غیر مستقیم با گردشگری در ارتباط هستند؛ طاهری‌دمنه و همکاران (۱۳۹۰) در پژوهشی با عنوان بررسی چالش‌های موجود در صنعت گردشگری شهر

شیراز در ارتباط با محدودیت مراکز اقامتی، به بررسی وضعیت اماکن اقامتی شهر شیراز پرداخته و به این نتیجه رسیده‌اند که علی‌رغم انبوه مسافر، در بسیاری از ماه‌های سال، مراکز اقامتی این شهر زیر ظرفیت استاندارد فعالیت می‌کنند. ایشان در ادامه با طرح فرضیه‌هایی در زمینه کیفیت مراکز اقامتی و تاثیر آن در جلب گردشگران، به بررسی وضعیت کیفیت خدمات در مراکز اقامتی پرداخته‌اند. مهم‌ترین تفاوت کار حاضر با کارهای آن‌جا شده قبلی، بررسی آثار مدیریت هماهنگ شهری و روابط متقابل مردم محلی و مدیریت شهری، در دستیابی به توسعه پایدار گردشگری شهری است که تاکنون، کمتر مورد توجه بوده است.

۲- چارچوب نظری

۲-۱- مدیریت شهری

مفهوم مدیریت شهری در تعاریف کل‌نگر از مفهوم صرف اداره امور شهر فراتر است و با ساختارهای اجتماعی، سیاسی و اقتصادی مرتبط و نقش فعالی در توسعه‌ی شهر پیدا می‌کند. در این نگرش، مدیریت شهری، مسئولیتی استراتژیک است که نتایج و پیامدهای عملیاتی نیز به همراه دارد و به این علت، تعامل آن با حوزه‌های قدرت، سیاست، اجتماع و اقتصاد شهری اجتناب‌ناپذیر است (Mc Gill, 1998). مدیریت شهری عبارت است از سازماندهی عوامل و منابع برای پاسخگویی به نیازهای ساکنان شهر، هدف کلان مدیریت شهری ایجاد محیطی قابل زندگی برای همه همراه با عدالت اجتماعی، کارایی اقتصادی و پایداری زیست محیطی است (صرافی و همکاران، ۱۳۷۹: ۸۱). مدیریت فرایند به کارگیری مؤثر و کارآمد منابع مادی و انسانی در برنامه‌ریزی، سازماندهی، بسیج منابع و امکانات و هدایت و کنترل است (ستاری و همکار، ۱۳۸۸: ۱۱۱). مدیریت شهری به همه نهادها، سازمان‌ها و افرادی گفته می‌شود که، به صورت رسمی و غیر رسمی در فرایند مدیریت شهری اثرگذار هستند؛ مدیریت شهر فقط شهرداری یا شورای شهر نیست بلکه، هر عنصری که در فرایند مدیریتی شهر، اثرگذار است، در این حیطه قرار دارد (لطفی، ۱۳۸۸: ۱۰۵). در تدوین برنامه‌های مدیریت توسعه‌ای و برنامه‌های منطقه‌ای و کشوری جایگاه شهر و مدیریت شهری باید به روشنی تبیین و مشخص شود که برنامه‌های مختلف اجرا شده در سطح شهر، تاثیرگذار هستند یا خیر، و برنامه‌ها را چگونه باید تدوین کرد که طرح‌های توسعه شهری و منطقه‌ای بدون وقفه اجرا شوند (شبیخه، ۱۳۸۲: ۴۰). مدیریت، عامل اصلی و حیات بخش هر سازمان و نهادی است. مقوله مدیریت بخش لاینفک هر نوع برنامه‌ریزی است و شاید رکن اصلی آن باشد. از این‌رو، می‌توان گفت که برنامه‌ریزی، سازماندهی، هدایت، هماهنگی، کنترل و اصلاح برنامه‌ها، عناصر اصلی چرخه مدیریت گردشگری محسوب می‌شوند. در واقع مدیریت سنجش عملی برنامه‌ریزی گردشگری را شامل می‌شود که طی آن باید با استفاده از ابزارهای مناسب به اهداف از پیش تعیین شده خود دست یابد (Elliott, 1977: 116).

مهم‌ترین هدف مدیریت شهری ارتقای شرایط کار و زندگی جمعیت ساکن، در قالب اقشار و گروه‌های مختلف اجتماعی و اقتصادی و حفاظت از حقوق شهروندان، تشویق به توسعه اقتصادی و اجتماعی پایدار و حفاظت از محیط کالبدی است؛ بنابراین هنگامی که شهر دارای مشکلات و نارسایی‌هایی در چرخه امور است و از مشکلات بهداشت شهری و آلودگی‌های محیطی برخوردار است و در عین حال از اقسام آسیب‌های اجتماعی، و بحران‌هایی هم‌چون مسکن، نقص در ظرفیت کافی تاسیسات عمومی، بیکاری، کمی درآمد، زاغه نشینی، مشقات اجتماعی، رشد خودروی شهری و بی‌هویتی در شکل‌گیری بافت‌ها و ساختمان‌ها و ... در عذاب است، می‌توان به این نتیجه رسید که؛ مدیریت شهری آن در تنگنا و نارسایی به سر می‌برد. در این باره‌ی

مدیریت شهری باید ضمن دارا بودن برنامه برای وضع موجود شهر و فایق آمدن بر مشکلات آن، برنامه‌های آینده شهر را تدوین کرده و براساس آن‌ها به ترسیم آینده ایده‌آل که بر مبنای واقعیت‌ها و شرایط زمان و مکان قرار دارد بپردازد و مدیریت شهری باید حافظ شهرها و منافع مردم شهرها باشد (شیعه، ۱۳۸۲، ۳۹). یکی از مهم‌ترین عوامل مؤثر در توسعه گردشگری در هر منطقه، چگونگی مدیریت این فعالیت‌ها است. مدیریت در بر گیرنده یک نگرش نظام‌مند است که در آن پویایی گردشگری در چهارچوب عرضه و تقاضا با تاکید بر پایداری مدنظر قرار می‌گیرد. در این راستا مدیریت گردشگری پایدار در خصوص توسعه گردشگری و برآورد پایداری آن نیازمند در نظر گرفتن سودمندی اقتصادی و پیامدهای اجتماعی گردشگری است (پاپلی‌یزدی و همکار، ۱۳۸۵: ۱۹۶).

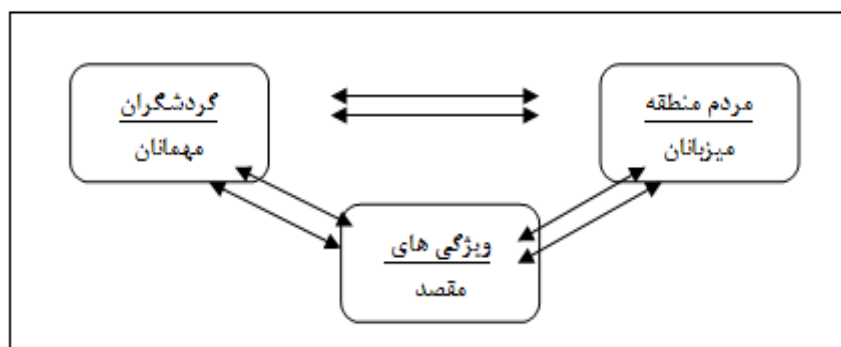
۲-۲- گردشگری پایدار شهری

پایداری زیست محیطی بیانگر اقدامات مادی و غیر مادی است که اطلاعاتی کلیدی از آثار محیط زیست، رعایت مقررات، روابط ذینفعان و سیستم‌های سازمانی فراهم می‌آورد و نشان‌دهنده تعاریفی از اثربخشی و بهره‌وری اقدام‌های صورت گرفته در محیط زیست است (Henri & Journeault, 2008: 166). این نوع ارزیابی، آثار مثبت و منفی طرح بر محیط را مورد تأکید قرار می‌دهد و شیوه‌ای است که متخصصان برای توصیف و تحلیل آثار عمده فعالیت‌های محیطی به کار می‌برند تا از طریق شناخت عوامل اثرگذار محیطی، آثار منفی را به حداقل برسانند. موضوع مورد تأکید در این زمینه ظرفیت نگهداشت منطقه‌ای برای جامعه، انسانی است که به صورت حداکثر میزان مصرف منابع و خروج و تصفیه‌ی پسماندی به‌طور مشخص در یک منطقه، برنامه‌ریزی معین بدون لطمه زدن، آسیب‌رساندن تصاعدی بر یکپارچگی، وحدت اکولوژیکی و بهره‌وری زیستی، پایدار می‌ماند (بدری و همکار، ۱۳۸۲: ۱۹). ارزیابی پایداری زیست محیطی شامل ارزیابی تاثیرات مستقیم از پروژه در محیط زیست با توجه به جایگزین‌ها و تلاش برای کاهش آثار زیانبار زیست محیطی است (Sutcliffe, et al., 2009: 6).

تحقق توسعه پایدار گردشگری در گروه رویکرد همه جانبه نگر و کل گرا، آینده نگر و مساوات گرا است. نگرش اول بر این باور است که توسعه هنگامی پایدار است که در بستر سیاسی، اقتصادی و اکولوژیکی ملاحظه گردد. در رویکرد دوم، برآورد احتیاجات کنونی گردشگران، جامعه‌ی میزبان و به موازات آن محافظت از محیط زیست و حفظ فرصت‌های برابر برای آیندگان مطرح است. در رویکرد سوم، مساوات درون نسلی و فرا نسلی در استفاده از امکانات، داده‌ها و منابع مورد نظر است (تولایی، ۱۳۸۶: ۱۴۲).

گردشگری پایدار را نمی‌توان جدا از مفهوم توسعه پایدار بحث کرد، بنابراین، مفاهیم توسعه‌ی پایدار در بخش گردشگری، در قالب مفاهیم توسعه پایدار اقتصاد کلان، قابل تبیین است. گردشگری پایدار بر ضرورت استفاده و توسعه‌ی منابع گردشگری در مسیرهای سالم تاکید می‌کند (رحمانی، ۱۳۸۹: ۴۴). رویکرد زیربنایی که هم اکنون در برنامه‌ریزی صنعت گردشگری و در سایر انواع توسعه به کار می‌رود، رویکرد رسیدن به توسعه پایدار است. براساس روش توسعه پایدار، باید منابع طبیعی، فرهنگی و سایر منابع گردشگری برای استفاده مداوم در آینده حفظ شود، و در عین حال، برای جامعه کنونی سودمند و مفید باشد (لومسدن، ۱۳۸۰: ۳۷۲). برنامه‌ریزی گردشگری مستلزم تدوین اصولی است که توسعه پایدار گردشگری بر مبنای آن‌ها بنا نهاده شوند: - گردشگری یک بخش اقتصادی است که دارای آثاری بر سایر فعالیت‌های اقتصادی است و از آن‌ها نیز تأثیر می‌پذیرد؛ - خلاقیت لازم برای توسعه پایدار در زمینه گردشگری نیازمند استفاده از تخصص و تجارب افراد در زمینه‌های تخصصی مختلف است؛ - اصل تجربه قبلی، اصل حاکم بر توسعه پایدار

گردشگری است؛ - برتر بودن هر چیز در حال طبیعی، از اصول مهم در توسعه پایدار گردشگری است؛ - اصل سیاست و قدرت، در گذر زمان وضعیت جهانی تغییر کرده و موجب نابرابری‌هایی بین کشورهای غنی و فقیر شده است در بحث توسعه پایدار گردشگری این نکته را باید در ذهن داشت که پایداری برای چه کسی جستجو می‌شود (رنجبریان، ۱۳۸۴: ۱۷۶-۱۷۵). توسعه گردشگری در فضاهای جغرافیایی علاوه بر آثار اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، آثار زیست محیطی نیز به دنبال دارد این آثار در صورت عدم پیگیری راهبردها، استانداردها و ارزیابی‌های مشخص و روشن در زمینه توسعه گردشگری، دارای جنبه‌های تخریبی بسیاری در ابعاد محیط انسانی و طبیعی است. از دیدگاه زیست محیطی توجه به فواید گردشگری نباید مانع از پرداختن به جنبه‌های نامطلوب این پدیده گردد. مطالعات سازمان ملل در مورد تأثیر گردشگری بر کشورهای در حال توسعه، نشان از آن دارد که با وجود این که گردشگری موجب شکوفایی اقتصادی کشورهای میزبان گردیده و مبادلات فرهنگی را بین کشورهای مختلف قوت بخشیده است؛ ولی از طرف دیگر، موجب خلل‌های اجتماعی و زیست محیطی نیز شده است (ایدینگتن، ۱۳۷۴: ۱). عوامل مؤثر بی‌شماری در توسعه گردشگری نقش دارند و مدیریت و تعامل بین آن‌ها، توسعه گردشگری را شکل می‌دهد سه عامل اصلی در توسعه صنعت گردشگری عبارتند از: گردشگران، مردم منطقه و ویژگی‌های مقصد، شکل (۱) این عوامل را نشان می‌دهد (الوانی و پیروزبخت، ۱۳۸۵: ۱۱۲).

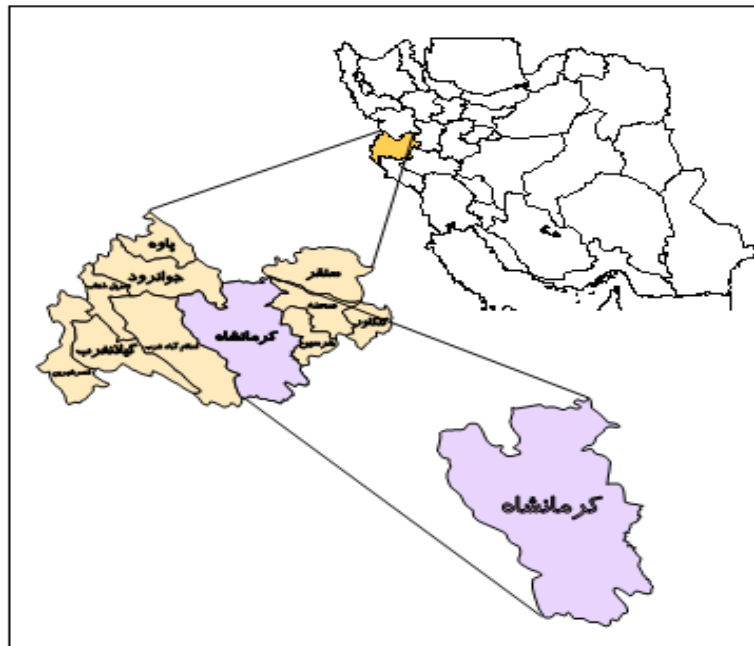
شکل ۱ - عوامل اصلی در توسعه گردشگری

دستیابی به توسعه گردشگری به عواملی نظیر ساختار مناسب سازمانی، برنامه‌ریزی و آموزش نیروی انسانی، قوانین و مقررات گردشگری و جذب سرمایه، وابسته است. برای ایجاد توسعه پایدار و مناسب صنعت گردشگری، وجود یک مدیریت توانا و منسجم و هماهنگی بین بخش‌های دولتی و خصوصی، بسیار حائز اهمیت است (مدهوشی و همکار، ۱۳۸۲: ۳۲). گردشگری شهری هنگامی می‌تواند مفید واقع شود که در رابطه با دیگر کارکردهای شهری باشد. مفهوم پایداری شهری در بر گیرنده تعامل عوامل محیطی، اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و کالبدی است (Camagni, 1998: 116). مهم‌ترین سیاست‌های گردشگری پایدار شهری عبارتند از: ارتقای توسعه محلی و اصلاح کیفیت زندگی جوامع میزبان؛ ترویج ویژگی‌های فرهنگی، محلی و تصویر مقاصد گردشگری؛ هماهنگی بین نیازهای کیفیت تجارب گردشگری و کیفیت زندگی ساکنان؛ حفظ کیفیت محیط زیست که هم جامعه میزبان و هم گردشگران به آن وابسته‌اند؛ جلب نگرش‌های مدیران و برنامه‌ریزان شهری به توسعه پایدار شهری، در نظر گرفتن ثبات در سیاست‌گذاری‌ها؛ تمرکززدایی عدالت اجتماعی، برابری، امنیت، بهره‌وری و اشتغال جوامع میزبان و گردشگران ضرورت پیدا می‌کند (تقوایی و اکبری، ۱۳۸۸: ۴۹).

۳- یافته‌ها

۳-۱- موقعیت جغرافیایی شهر کرمانشاه

محدوده‌ی مورد مطالعه در این پژوهش شهر کرمانشاه است. شهر کرمانشاه در میانه‌ی ضلع غربی ایران قرار دارد. دارای مساحتی بالغ بر ۸۷۹۶ هکتار است و در آبان ماه سال ۱۳۸۵ جمعیت این شهر ۷۹۴۷۶۹ نفر بوده است، این شهر با ۸۲/۱ درصد از جمعیت شهرنشین استان بیش‌ترین جمعیت شهری استان را در خود جای داده است شکل (۲) موقعیت جغرافیایی این شهر را در کشور نشان می‌دهد (سرشماری عمومی نفوس و مسکن، ۱۳۸۵).

شکل ۲- نقشه موقعیت جغرافیایی منطقه مورد مطالعه

۳-۲- تحلیل عوامل تاثیرگذار بر توسعه پایدار گردشگری شهری کرمانشاه (از نظر مسئولان)

از آن‌جا که هر منطقه و ناحیه از کشور دارای شرایط فرهنگی، جغرافیایی و اقتصادی ویژه‌ای است، شکل برنامه‌ریزی و به تبع، نوع مدیریت نیز باید منطبق و سازگار با آن باشد (حیدری، ۱۳۸۷: ۱۲۷). از این رو به منظور سنجش عملکرد مدیریت شهری کرمانشاه در رابطه با توسعه پایدار گردشگری شهری، متغیرهای ذیل از نظر مسئولان این شهر، بررسی گردید:

میزان هماهنگی بین ارگان‌های تصمیم‌گیرنده در ارتباط با گردشگری؛ میزان هماهنگی بین عوامل اجرایی؛ میزان ارزیابی و کنترل طرح‌های مصوب در زمینه گردشگری؛ میزان تمرکززدایی تصمیم‌گیری‌ها و واگذاری اختیارات به مردم محلی؛ تلاش مدیریت شهری در جهت مشارکت بیش‌تر مردم محلی در توسعه گردشگری شهری و نقش مدیریت یکپارچه شهری در دستیابی به توسعه پایدار گردشگری شهری.

- میزان هماهنگی بین ارگان‌های تصمیم‌گیرنده در ارتباط با گردشگری

نتایج حاصل از پرسشنامه مسئولان در جدول شماره (۲) ارائه شده است. نظر مسئولان پرسش‌شونده راجع به میزان هماهنگی بین ارگان‌های تصمیم‌گیرنده با توجه به طیف‌های مطرحه در پرسشنامه، از خیلی زیاد تا خیلی کم، مبین آن است که اکثر پاسخگویان یعنی ۴۳/۸ درصد، وجود هماهنگی بین ارگان‌های تصمیم‌گیرنده را متوسط ارزیابی کرده‌اند؛ بنابراین، برای دستیابی به هماهنگی‌های بیش‌تر و سازنده‌تر لازم است در این خصوص تصمیمات مدیریتی

خاص اتخاذ گردد، از جمله استفاده از مدیران کارآزموده و متخصص در زمینه‌های مختلف و اطلاع رسانی راجع به مزایا و منافع هماهنگی در مدیریت و اجرا و کاهش هزینه‌ها و ...

- میزان هماهنگی بین عوامل اجرایی

راجع به میزان هماهنگی بین عوامل اجرایی، اکثریت پرسش شونده‌گان یعنی، ۶۲/۵ درصد این امر را متوسط دانسته‌اند، لازم به ذکر است که چنانچه تصمیم‌گیری‌ها در سطوح مختلف از هماهنگی مناسب برخوردار باشد، هماهنگی در بین عوامل اجرایی نیز از سمت و سوی راضی‌کننده‌تر برخوردار خواهد شد و از چندباره کاری‌ها که منجر به اتلاف وقت، هزینه و آشفتگی اوضاع می‌شود، جلوگیری به عمل خواهد آمد.

- میزان ارزیابی و کنترل طرح‌های مصوب در زمینه گردشگری

در زمینه میزان ارزیابی و کنترل طرح‌های مصوب ۴۷/۵ درصد پاسخگویان، میزان کنترل طرح‌ها را متوسط ارزیابی کرده‌اند، باید خاطر نشان کرد چنانچه ارزیابی و کنترل طرح‌ها به صورت علمی اجرا شود چه بسا از هدر رفت بسیاری از هزینه‌ها جلوگیری به عمل خواهد آمد؛ چرا که از اجرا و یا ادامه‌ی طرحی که مشکلات و معضلات زیست محیطی، اقتصادی، اجتماعی و بعضاً فرهنگی به دنبال دارد، جلوگیری به عمل آمده و یا با ترمیم آن، به سمت و سوی مناسب‌تر هدایت خواهد شد.

- میزان تمرکززدایی تصمیم‌گیری‌ها و واگذاری اختیارات به مردم محلی

راجع به میزان تمرکززدایی تصمیم‌گیری‌ها و واگذاری اختیارات، ۶۰ درصد پاسخگویان بر گزینه متوسط تأکید کرده‌اند، لازم به ذکر است که مشارکت مردم محلی در تصمیم‌گیری‌ها با توجه به اطلاعات و آگاهی‌های منطقه‌ای آن‌ها، می‌تواند به اتخاذ تصمیم‌های متناسب با استعدادها و قابلیت‌های منطقه منجر شده و از اجرای طرح‌های ناسازگار با شرایط زیست محیطی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی منطقه جلوگیری به عمل آورد.

- تلاش مدیریت شهری در جهت مشارکت بیش‌تر مردم محلی در توسعه گردشگری شهری

در زمینه‌ی تلاش مدیریت شهری برای جلب مشارکت بیش‌تر مردم محلی در امور، اکثر پاسخگویان یعنی، ۳۷/۵ درصد این امر را متوسط دانسته‌اند، لازم به ذکر است که جلب مشارکت شهروندان و مردم محلی در امور مختلف شهر از جمله در توسعه گردشگری می‌تواند پویایی و سرزندگی، تلاش برای کسب درآمد بیش‌تر، حفظ ارزش افزوده فعالیت‌ها در منطقه و برای افراد بومی، جلوگیری از مهاجرت و در نهایت رضایت بیش‌تر شهروندان را به دنبال داشته باشد.

- نقش مدیریت یکپارچه شهری در دستیابی به توسعه پایدار گردشگری شهری

در زمینه نقش مدیریت یکپارچه شهری در دستیابی به توسعه پایدار گردشگری شهری، ۵۰ درصد پاسخگویان بر گزینه خیلی زیاد تأکید داشته‌اند، بنابراین، مشخص می‌شود که با برنامه‌ریزی و مدیریت صحیح منابع، استعدادها و توان‌های منطقه‌ای، همسو کردن تصمیم‌گیری‌های مرتبط با امور مختلف از جمله گردشگری شهری، و مشارکت مردم در امور مختلف از جمله گردشگری می‌تواند در دستیابی به توسعه پایدار شهری و همچنین توسعه‌ی پایدار گردشگری شهری بسیار اثرگذار باشد؛ چرا که شهر و مناسبات در ارتباط با آن، یک سیستم پویا و زنده است که برای هدایت صحیح و پایدار آن، نیازمند به مدیریت یکپارچه و هماهنگ است و این امر، توسعه پایدار گردشگری شهری را نیز به دنبال خواهد داشت.

جدول ۱- متغیرهای تاثیرگذار بر توسعه پایدار گردشگری شهری کرمانشاه (از نظر مسئولان)

ردیف	گویه	پاسخگویان	تعداد	گروه	درصد
۱	میزان هماهنگی بین ارگان‌های تصمیم‌گیرنده در ارتباط با گردشگری	مسئولان	۸۰	زیاد	۱۸/۸
				متوسط	۴۳/۸
				کم	۱۸/۸
				خیلی کم	۱۸/۸
				مجموع	۱۰۰
۲	میزان هماهنگی بین عوامل اجرایی	مسئولان	۸۰	زیاد	۲۰
				متوسط	۶۲/۵
				کم	۱۷/۵
				مجموع	۱۰۰
۳	میزان ارزیابی و کنترل طرح‌های مصوب در زمینه گردشگری	مسئولان	۸۰	زیاد	۱۸/۸
				متوسط	۴۷/۵
				کم	۱۵
				خیلی کم	۱۸/۸
				مجموع	۱۰۰
۴	میزان تمرکززدایی تصمیم‌گیری‌ها و واگذاری اختیارات به مردم محلی	مسئولان	۸۰	زیاد	۲۱/۳
				متوسط	۶۰
				کم	۱۶/۳
				خیلی کم	۲/۵
				مجموع	۱۰۰
۵	تلاش مدیریت شهری در جهت مشارکت بیشتر مردم محلی در توسعه گردشگری شهری	مسئولان	۸۰	خیلی زیاد	۱۸/۸
				زیاد	۲۲/۵
				متوسط	۳۷/۵
				کم	۱۳/۸
				خیلی کم	۷/۵
				مجموع	۱۰۰
۶	نقش مدیریت یکپارچه شهری در دستیابی به توسعه پایدار گردشگری شهری	مسئولان	۸۰	خیلی زیاد	۵۰
				زیاد	۲۱/۳
				متوسط	۲۲/۵
				کم	۵
				خیلی کم	۱/۳
				مجموع	۱۰۰

ماخذ: نگارندگان

جدول ۲- نتایج آزمون کای اسکوئر متغیرهای مربوط به مسئولان

Sig.	df	Chi-Square	
۰/۰۰۲	۳	۱۵/۰۰۰	میزان هماهنگی بین ارگان‌های تصمیم گیرنده
۰/۰۰۰	۲	۳۰/۷۰۰	میزان هماهنگی بین عوامل اجرایی
۰/۰۰۰	۳	۲۱/۹۰۰	میزان ارزیابی و کنترل طرح‌های اجرایی
۰/۰۰۰	۳	۵۸/۳۰۰	میزان تمرکز زدایی
۰/۰۰۰	۴	۲۰/۳۷۵	تلاش مدیریت شهری در جلب مشارکت مردمی
۰/۰۰۰	۴	۵۹/۳۷۵	نقش مدیریت یک پارچه‌ی شهری در دستیابی به توسعه‌ی پایدار گردشگری شهری

Test Statistics

۳-۳- تحلیل عوامل تاثیرگذار بر توسعه‌ی پایدار گردشگری شهری کرمانشاه (از نظر مردم محلی)
به منظور سنجش عملکرد مدیریت شهری کرمانشاه در رابطه با توسعه‌ی پایدار گردشگری شهری، متغیرهای ذیل از نظر مردم محلی بررسی گردید:

الف) میزان اطلاع‌رسانی مسئولان به مردم محلی در رابطه با تصمیم‌گیری‌های مدیریت شهری راجع به توسعه‌ی گردشگری شهری؛ ب) میزان نظارت مردم محلی بر تصمیم‌گیری‌های مسئولین شهر؛ پ) میزان نقش و دخالت مردم محلی در تصمیم‌گیری‌ها؛ ت) میزان نظر خواهی از مردم محلی قبل و بعد از آن‌جا هر پروژه و برنامه‌ای به خصوص در زمینه گردشگری؛ ث) میزان تلاش مدیریت شهری در جهت افزایش آگاهی‌های عمومی؛ ج) توجه به آموزش مردم محلی و نقش همکاری‌های متقابل مدیران شهری و مردم محلی در توسعه گردشگری شهری.

الف- میزان اطلاع‌رسانی مسئولان به مردم محلی در رابطه با تصمیم‌گیری‌های مدیریت شهری راجع به توسعه‌ی گردشگری شهری

نتایج حاصل پرسشنامه مردم محلی حاکی از آن است که در زمینه اطلاع‌رسانی به مردم محلی، در رابطه با تصمیم‌گیری‌های مدیریت شهری، ۵۵ درصد، بر گزینه متوسط تاکید کرده‌اند، لازم به توضیح است که اطلاع‌رسانی مناسب در امور مختلف شهری به مردم، ضمن این که باعث افزایش اعتماد عمومی نسبت به مدیران و مجریان شهری می‌شود از سویی باعث افزایش حس همکاری و مسئولیت پذیری بیش‌تر مردم در امور مختلف با مدیران شهری خواهد شد و مردم خود را جزئی از مجموعه‌ای خواهند دانست که در زمینه‌های مختلف از نظرات آن‌ها استقبال و استفاده می‌شود و این امر در ایجاد حس تعلق به مجموعه بسیار مؤثر است.

ب- میزان نظارت مردم محلی بر تصمیم‌گیری‌های مسئولان شهر

در زمینه‌ی میزان نظارت مردم محلی بر تصمیم‌گیری‌های مسئولان شهر، ۴۸/۷ درصد بر گزینه‌ی کم تاکید کرده‌اند، تقویت شفاف‌سازی در تصمیم‌گیری‌ها، به خصوص در اموری که می‌توان از نظرات مردم محلی نیز استفاده کرد، بستر را برای روابط دو جانبه مدیران و مردم محلی و تصمیم‌گیری‌های غیرمتمرکز و مشارکتی آماده خواهد کرد.

ب- میزان نقش و دخالت مردم محلی در تصمیم‌گیری‌ها

در زمینه نقش و دخالت مردم محلی در تصمیم‌گیری‌ها، ۴۱/۳ درصد بر گزینه کم، تاکید داشته‌اند، چنان‌چه شفاف‌سازی در تصمیم‌گیری‌ها سرلوحه‌ی مدیران شهری و تصمیم‌گیران امور مختلف شهر باشد این امر میزان دخالت مردم محلی در تصمیم‌گیری‌های و نظارت بر امور شهر را بالا خواهد برد و باعث ایجاد زمینه‌های مشارکت بیشتر مردم در امور مختلف از جمله امور عمرانی و توسعه‌ای شهر خواهد شد.

ت- میزان نظرخواهی از مردم محلی قبل و بعد از آن‌جام هر پروژه و برنامه‌ای به خصوص در زمینه‌ی گردشگری در زمینه میزان نظرخواهی از مردم محلی قبل و بعد از آن‌جام هر پروژه و برنامه‌ای، اکثر پاسخگویان یعنی ۲۵ درصد، بر گزینه‌ی کم، تاکید کرده‌اند، عدم اطلاع‌رسانی مناسب و در جریان امور مختلف قرار ندادن مردم محلی به خصوص، برای اجرای طرح‌ها و پروژه‌های محلی، باعث جدایی مدیریت شهری از مردم محلی و اجرای طرح‌هایی با اولویت‌های کم‌تر از نظر مردم محلی و در عمل عدم رضایت عمومی از طرح‌های اجرا شده، خواهد شد.

ث- میزان تلاش مدیریت شهری در جهت افزایش آگاهی‌های عمومی، و توجه بر آموزش مردم در زمینه‌ی میزان تلاش مدیریت شهری در جهت افزایش آگاهی‌های عمومی و توجه بر آموزش مردم محلی، ۴۷/۳ درصد بر گزینه متوسط تاکید کرده‌اند، سرمایه‌گذاری و برنامه‌ریزی در زمینه‌ی بالا بردن آگاهی‌های عمومی شهروندان و مردم محلی در یک منطقه، باعث بهره‌مند شدن مدیریت شهری از نظرات آگاهانه مردمی با آگاهی‌های بالا در امور مختلف خواهد شد و این امر مشارکت آگاهانه مردم را در امور شهری به دنبال خواهد داشت.

ج- نقش همکاری‌های متقابل مدیران شهری و مردم محلی در توسعه پایدار گردشگری شهری

در زمینه‌ی نقش همکاری‌های متقابل مدیران شهری و مردم محلی در توسعه گردشگری شهری، ۴۷/۳ درصد، بر گزینه‌ی خیلی زیاد تاکید کرده‌اند این درصد نشان‌دهنده‌ی این است که چنان‌چه مدیریت شهری در امور مختلف شهر بر نقش مردم، به عنوان عوامل تاثیرگذار تاکید داشته باشد، مردم محلی از آمادگی لازم برای مشارکت با مدیران شهری برخوردارند؛ ضمن این که این مشارکت و همکاری متقابل، هم برای مدیران شهری و هم برای مردم محلی فواید و مزایای بی‌شمار به همراه خواهد داشت از جمله: جذب سرمایه‌های محلی برای توسعه‌ی پایدار گردشگری شهری، جلوگیری از خارج شدن ارزش افزوده سرمایه‌گذاری‌ها از منطقه و متنوع شدن مردم محلی از این امر، کاهش مهاجرت و ایجاد اشتغال محلی و ...

جدول ۳- عوامل تاثیرگذار بر توسعه پایدار گردشگری شهری کرمانشاه (از نظر مردم محلی)

ردیف	گویه	پاسخگویان	تعداد	گروه	درصد
۱	میزان اطلاع‌رسانی مسئولان به مردم محلی در رابطه با تصمیم‌گیری‌های مدیریت شهری راجع به توسعه گردشگری شهری	مردم محلی	۳۰۰	خیلی زیاد	۱۸/۷
				زیاد	۱۵/۳
				متوسط	۵۵
				کم	۱۱
				مجموع	۱۰۰
۲	میزان نظارت مردم محلی بر تصمیم‌گیری‌های مسئولان شهر	مردم محلی	۳۰۰	خیلی زیاد	۱۸/۷
				زیاد	۱۱
				متوسط	۱۸

ردیف	گویه	پاسخگویان	تعداد	گروه	درصد
				کم	۴۸/۷
				خیلی کم	۳/۷
				مجموع	۱۰۰
۳	میزان نقش و دخالت مردم محلی در تصمیم‌گیری‌ها	مردم محلی	۳۰۰	خیلی زیاد	۱۰
				زیاد	۲۶/۳
				متوسط	۲۱
				کم	۴۱/۳
				خیلی کم	۱/۳
				مجموع	۱۰۰
۴	میزان نظر خواهی از مردم محلی قبل و بعد از آن‌جام هر پروژه و برنامه‌ای به خصوص در زمینه گردشگری	مردم محلی	۳۰۰	خیلی زیاد	۱۵/۷
				زیاد	۱۹/۳
				متوسط	۲۲/۷
				کم	۲۵
				خیلی کم	۱۷/۳
				مجموع	۱۰۰
۵	میزان تلاش مدیریت شهری در جهت افزایش آگاهی‌های عمومی، و توجه بر آموزش مردم محلی	مردم محلی	۳۰۰	خیلی زیاد	۵/۳
				زیاد	۱۹/۷
				متوسط	۴۷/۳
				کم	۲۷/۷
				مجموع	۱۰۰
۶	نقش همکارهای متقابل مدیران شهری و مردم محلی در توسعه پایدار گردشگری شهری	مردم محلی	۳۰۰	خیلی زیاد	۴۳/۷
				زیاد	۲۲/۳
				متوسط	۲۵/۳
				کم	۷/۳
				خیلی کم	۱/۳
				مجموع	۱۰۰

ماخذ: نگارندگان

جدول ۴- نتایج آزمون کای اسکوئر متغیرهای مربوط به مردم محلی

Sig.	df	Chi-Square	
۰/۰۰۰	۳	۱۴۷/۵۴۷	میزان اطلاع رسانی مسئولین به مردم محلی در رابطه با تصمیم‌گیری‌های مدیریت شهری
۰/۰۰۰	۴	۱۴۱/۷۰۰	میزان نقش و دخالت مردم محلی در تصمیم‌گیری‌ها
۰/۰۰۰	۴	۱۷۶/۳۰۰	میزان نظارت مردم محلی بر تصمیم‌گیری‌های مسئولین شهر
۰/۰۰۰	۳	۱۱۰/۵۳۳	میزان تلاش مدیریت شهری در جهت افزایش آگاهی‌های عمومی، و توجه بر آموزش مردم محلی؛
۰/۰۰۰	۵	۶۲/۸۴۰	میزان نظر خواهی از مردم محلی قبل و بعد از آن‌جام هر پروژه و برنامه‌ای

Sig.	df	Chi-Square	
۰/۰۰۰	۴	۱۶۵/۴۳۳	نقش همکاری‌های متقابل مدیران شهری و مردم محلی در توسعه پایدار گردشگری شهری

Test Statistics

۳-۴- آزمون فرضیه‌ها

فرض اول: بین مدیریت یک‌پارچه شهری و دستیابی به توسعه پایدار گردشگری شهری رابطه وجود دارد.
H0: بین مدیریت یک‌پارچه شهری و دستیابی به توسعه پایدار گردشگری شهری رابطه وجود ندارد.
H1: بین مدیریت یک‌پارچه شهری و دستیابی به توسعه پایدار گردشگری شهری رابطه وجود دارد.
 در جدول (۶) مقادیر کمیت مورد نظر به همراه درجه آزادی و سطح معنی داری فرض اول پژوهش ارائه شده است. سطر اول این جدول اندازه‌ی آماره خی دو است که از رابطه زیر به دست آمده است:
 رابطه (۱)

$$X^2 = \sum \frac{(o_i - e_j)^2}{e_{ij}}$$

جدول ۶- آزمون کای اسکوئر

نوع آزمون	مقدار	درجه آزادی df	سطح معنی داری Sig
Chi-Square	۵۹/۳۷۵	۴	۰/۰۰۰
تعداد	۸۰		

طبق جدول (۶) از آن جا که مقدار (sig) یا سطح معنی داری متناظر با این آماره کوچک‌تر از مقدار ($p < 0/05$) است. بنابراین، فرض صفر منبى بر: عدم رابطه بین مدیریت یک‌پارچه شهری و دستیابی به توسعه پایدار گردشگری شهری، با اطمینان کافی رد می‌شود. با توجه به این که مقدار X^2 به دست آمده در جدول (۶) برابر ۵۹/۳۷۵ است، و با توجه به درجه‌ی آزادی برابر با ۴ و هم‌چنین سطح معنی داری آن که برابر با ۰/۰۰۰ است، بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که فرض اول این آزمون (وجود رابطه بین مدیریت یک‌پارچه شهری و دستیابی به توسعه پایدار گردشگری شهری) با توجه به نظر مسئولان تأیید می‌گردد.

فرض دوم: بین همکاری‌های متقابل مدیران شهری و مردم محلی و دستیابی به توسعه پایدار گردشگری شهری رابطه وجود دارد.

H0: بین همکاری‌های متقابل مدیران شهری و مردم محلی و دستیابی به توسعه پایدار گردشگری شهری رابطه وجود ندارد.

H1: بین همکاری‌های متقابل مدیران شهری و مردم محلی و دستیابی به توسعه پایدار گردشگری شهری رابطه وجود دارد.

در جدول (۷) مقادیر کمیت مورد نظر به همراه درجه آزادی و سطح معنی داری فرض دوم پژوهش ارائه شده است. سطر اول این جدول اندازه‌ی آماره خی دو است.

جدول ۷- آزمون کای اسکوئر

نوع آزمون	مقدار	درجه آزادی df	سطح معنی داری Sig
<i>Chi-Square</i>	۱۶۵/۴۳۳	۴	۰/۰۰۰
تعداد	۳۰۰		

طبق جدول (۷) از آن جا که مقدار (sig) یا سطح معنی داری متناظر با این آماره کوچک تر از مقدار ($p < 0.05$) است؛ بنابراین فرض صفر منبی بر: عدم رابطه بین همکاری های متقابل مدیران شهری و مردم محلی و دستیابی به توسعه پایدار گردشگری شهری، با اطمینان کافی رد می شود. با توجه به این که مقدار χ^2 به دست آمده در جدول (۷) برابر ۱۶۵/۴۳۳ است، و با توجه به درجه آزادی برابر با ۴ و هم چنین سطح معنی داری آن که برابر با ۰/۰۰۰ است؛ بنابراین می توان نتیجه گرفت که فرض دوم این آزمون (وجود رابطه بین همکاری های متقابل مدیران شهری و مردم محلی و دستیابی به توسعه پایدار گردشگری شهری) با توجه به نظر مردم محلی تأیید می گردد.

۴- نتیجه گیری و ارایه ی پیشنهادها

با توجه به پژوهش حاضر می توان نتیجه گرفت مدیریت شهری از عوامل تاثیرگذار در توسعه و بهبود گردشگری پایدار است. مدیریت، عامل اصلی و حیات بخش هر سازمان و نهادی است. مدیریت روح اصلی قرن حاضر بر مبنای یک نظام ارزشی پذیرفته شده است که از طریق برنامه ریزی، سازمان دهی، بسیج منابع و امکانات، هدایت و کنترل عملیات برای دستیابی به اهداف تعیین شده، صورت می گیرد. مدیریت دربرگیرنده یک نگرش نظام مند است که در آن پویایی گردشگری در چهارچوب عرضه و تقاضا با تاکید بر پایداری مدنظر است. در این راستا مدیریت گردشگری پایدار، در خصوص توسعه گردشگری و برآورد پایداری آن، نیازمند در نظر گرفتن سودمندی اقتصادی و پیامدهای اجتماعی گردشگری است. صنعت توریسم، فعالیت های مختلفی را در بر گرفته و با بخش های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی به طور مستقیم و غیرمستقیم در ارتباط است. بنابراین از عوامل اساسی در ایجاد تحول و دگرگونی در بخش گردشگری، مطالعه همه جانبه آثار مثبت، منفی و نگاه منطقه ای به توسعه گردشگری است. در این راستا، برنامه ریزی و مدیریت کارآمد برای تقویت اثرات مثبت و کاهش اثرات منفی در جهت ایجاد نگرشی مثبت به اثرات گردشگری در جامعه مدنظر است. امروزه به دلیل آثار چشمگیر فعالیت های گردشگری، در مناطق پذیرنده گردشگران، توجه ویژه ای به این بخش از فعالیت ها معطوف شده است. توسعه گردشگری بر اجزای اقتصادی - اجتماعی و فرهنگی جامعه اثرگذار است و مناطقی دارای توان های گردشگری، بیش تر مورد توجه هستند. برای دستیابی به موفقیت در مدیریت و توسعه گردشگری، برنامه ریزی در تمام سطوح الزامی است توسعه گردشگری بدون برنامه ریزی، موفقیتی را در بر نخواهد داشت، و این باعث مسائل و مشکلات اجتماعی، اقتصادی، و محیطی برای جامعه میزبان می شود. پیشنهاد می گردد برای توسعه مدیریت گردشگری پایدار و برنامه ریزی در این زمینه، سازمان هایی که از منافع گردشگری بهره مند می شوند بیش تر مشارکت داشته و بخشی از درآمدهای حاصل از گردشگری خود را برای رفاه و ارائه خدمات به گردشگران اختصاص دهند تا نقش مؤثری در توسعه پایدار ایفا نمایند. این امر نیازمند مشارکت تمامی سازمان ها، ادارات و نهادهای دولتی و یا غیر دولتی و مدیران و برنامه ریزان گردشگری در این زمینه است. بنابراین برای جلوگیری از ان جام فعالیت های موازی، ارائه خدمات

به گردشگران و توسعه‌ی پایدار گردشگری و... یکپارچگی مدیریت گردشگری الزامی است. برای دستیابی به این امر: شناسایی و معرفی اماکن گردشگری از طریق رسانه‌های عمومی از جمله تلویزیون و روزنامه‌ها؛ استفاده از مسئولان و کارشناسان خبره و آشنا با گردشگری؛ تقویت، ایجاد و توسعه زیرساخت‌های مناسب حمل و نقل در زمینه‌ی گردشگری؛ تقویت و ایجاد فضاهای اقامتی و گردشگری برای اسکان گردشگران؛ مشارکت بخش خصوصی و عمومی؛ ایجاد شبکه اطلاع‌رسانی در سراسر کشور؛ راه‌اندازی بانک اطلاعات گردشگری و بهره‌گیری از راهنماهای گردشگری؛ استفاده از مدیران تحصیلکرده و آگاه به مسائل گردشگری در راس امور اجرایی و تصمیم‌گیری؛ هماهنگی بین مدیران مؤسسات مرتبط با گردشگری؛ بازنگری در ضوابط، مقررات، مصوبات و قوانین مرتبط با برنامه‌ریزی بطورعام و مرتبط با مدیریت گردشگری؛ ارائه تسهیلات بانکی و حمایت‌های قانونی برای توسعه امکانات اقامتی و تفریحی در استان‌های دارای مزیت گردشگری و راه‌اندازی تورهای فراگیر به‌ویژه برای بازنشستگان و قرارداد با نهادهای آموزشی در زمینه گردشگری، پیشنهاد می‌شود.

۵- فهرست منابع

- (۱) بدری، سیدعلی و عبدالرضا رکن الدین افتخاری. (۱۳۸۲)، ارزیابی پایداری: مفهوم و روش، فصلنامه‌ی تحقیقات جغرافیایی، شماره ۶۹.
- (۲) پاپلی یزدی، محمد حسین و سقایی، مهدی. (۱۳۸۵)، گردشگری (ماهیت و مفاهیم)، تهران: انتشارات سمت.
- (۳) تولایی، سیمین. (۱۳۸۶)، مروری بر صنعت گردشگری، تهران: انتشارات دانشگاه تربیت معلم.
- (۴) حیدری، رحیم. (۱۳۸۷)، مبانی برنامه‌ریزی گردشگری، تهران: انتشارات سمت.
- (۵) خاکسار، علی. (۱۳۸۲)، نقش برنامه‌ریزی در توسعه گردشگری پایدار، مجموعه مقالات بررسی سیاست‌ها و برنامه توسعه جهانگردی در جمهوری اسلامی ایران، تهران: دانشگاه علامه طباطبائی.
- (۶) رحمانی، خلیل. (۱۳۸۹)، ارزیابی عملکرد اماکن مذهبی در توسعه روستایی، پایان‌نامه‌ی دوره کارشناسی ارشد، تهران: دانشگاه تربیت مدرس.
- (۷) ستاری ساربانقلی، حسن و حسین ذبیحی. (۱۳۸۸)، نگرشی بر مفهوم مدیریت شهری حضرت رسول اکرم در شهر مدینه تجلی زیبای مدیریت شهر در شهر اسلامی، مجله‌ی فراسوی مدیریت، سال سوم، شماره ۱۰، پاییز.
- (۸) سعیدنیا، احمد. (۱۳۷۹)، مدیریت شهری، جلد یازدهم، تهران: سازمان شهرداری‌های کشور.
- (۹) سیدعلی پور، سیدخلیل، اقبالی، ناصر و عباس بخشنده نصرت. (۱۳۸۹)، مدیریت گردشگری روستایی و نقش آن در توسعه روستایی مطالعه موردی: روستاهای استان سمنان، مجله‌ی مدیریت، پاییز شماره (۱۹).
- (۱۰) شیعه، اسماعیل. (۱۳۸۲)، لزوم تحول مدیریت شهری در ایران، مجله‌ی جغرافیا و توسعه، زاهدان.
- (۱۱) طاهری‌دمنه، محسن، فرمانی سکینه و رضا مستوفی‌الممالکی. (۱۳۹۰)، بررسی چالش‌های موجود در صنعت گردشگری شهر شیراز در ارتباط با محدودیت مراکز اقامتی، مجله‌ی مطالعات و پژوهش‌های شهری و منطقه‌ای، سال دوم، شماره هشتم، بهار ۱۳۹۰.
- (۱۲) صدر موسوی، میر ستار و جواد دخیلی کهنمویی. (۱۳۸۶)، ارزیابی وضعیت تسهیلات گردشگری استان آذربایجان شرقی از دید گردشگران، مجله‌ی پژوهش‌های جغرافیایی شماره ۶۱.
- (۱۳) صرافی، مظفر و همکاران. (۱۳۷۹)، مفهوم مبانی و چالش‌های مدیریت شهری، فصلنامه‌ی مدیریت شهری، شماره ۲، سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور، تهران: انتشارات سازمان شهرداری‌های کشور.
- (۱۴) صفراآبادی، اعظم. (۱۳۸۸)، برنامه‌ریزی و طراحی جغرافیایی محیط‌های جاذب گردشگری در شهر کرمانشاه، پایان‌نامه‌ی کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، به راهنمایی مسعود تقوایی، اصفهان: دانشگاه اصفهان، گروه جغرافیا.
- (۱۵) عظیمی، ناصرعلی. (۱۳۸۸)، مدیریت گردشگری و توسعه پایدار مطلوب اکولوژیکی، مجله‌ی علوم محیطی شماره ۶ تابستان.
- (۱۶) لطفی، حیدر، عدالت‌خواه، فرداد، میرزایی، مینو و شببو وزیرپور. (۱۳۸۸)، مدیریت شهری و جایگاه آن در ارتقای حقوق شهروندان، مجله‌ی جغرافیای انسانی، شماره ۱ زمستان.

- (۱۷) مافی، عزت‌اله و مهدی سقایی. (۱۳۸۸)، کاربرد مدل MS-SWOT در تحلیل مدیریت گردشگری مطالعه موردی: کلانشهر مشهد، مجله‌ی جغرافیا و توسعه، تابستان پیاپی ۱۴.
- (۱۸) مدهوشی، مهرداد و نادر ناصرپور. (۱۳۸۲)، ارزیابی موانع توسعه صنعت گردشگری در لرستان، فصلنامه‌ی پژوهش‌های بازرگانی، شماره ۲۸.
- (۱۹) مرکز آمار ایران، سرشماری نفوس و مسکن کشور. (۱۳۸۵)، استان کرمانشاه.
- (۲۰) مولائی هشتجین، نادعلی و خوشنود. (۱۳۸۶)، اکوتوریسم و توسعه در کنار عملکرد مسلط جزایر خارک و خارکو، مجموعه مقالات همایش منطقه‌ای جغرافیا، گردشگری و توسعه پایدار، تهران: انتشارات دانشگاه آزاد اسلامی واحد اسلامشهر.
- (۲۱) لومسدون، لس. (۱۳۸۰)، بازاریابی گردشگری، مترجم محمد ابراهیم گوهریان، تهران: انتشارات پژوهش‌های فرهنگی.
- (۲۲) ایدینگتن، جی.ام. (۱۳۷۴)، اکوتوریسم، مترجم اسماعیل کهرم، تهران: انتشارات سازمان محیط زیست.
- (۲۳) تقوایی، مسعود و محمود اکبری. (۱۳۸۸)، مقدمه‌ای بر برنامه‌ریزی و مدیریت گردشگری شهری، اصفهان: انتشارات پیام علوی.
- (۲۴) رنجبریان، بهرام و محمد زاهدی. (۱۳۸۴)، شناخت گردشگری، اصفهان: انتشارات چهار باغ.
- (۲۵) الوانی، مهدی و معصومه پیروزبخت. (۱۳۸۵)، فرایندهای مدیریت گردشگری، تهران: انتشارات دفتر پژوهش‌های فرهنگی.
- (۲۶) کازس، ژرژ و فرانسواز پوتیبیه. (۱۳۸۲)، جهانگردی شهری، مترجم صلاح‌الدین محلاتی، تهران: انتشارات دانشگاه شهید بهشتی.
- (27) Elliott, J. (1977), *Tourism, politics and public Sector Management*, London: Routledge.
- Environmental sustainability&18-Furtado, J. I. (2000), Economic development.*
- (28) Henri, J., & Journeault, M. (2008), *Environmental performance indicators: An empirical study of Canadian manufacturing firms*, *Journal of Environmental Management*, 87, PP.165-176.
- (29) Mc Kercher, B. (1993), *Some Fundamental Truths about tourism: understanding tourism sosical and environmental impacts*. *Journal of Sustainable Tourism*.
- (30) Mc. Gill, R. (1998), *urban management in developing countries*, cities, vol. 15, No. 6.
- (31) Paoageorgiou, k. and Brotherton. (1999), *A management planning framework based on ecological, perceptual and economic carrying capacity: the case study of Vicos-Aoos national park. Greece*, *Journal of Environmental management*, 56, 271, 284.
- (32) Sutcliffe, L., et al. (2009), *Development of a framework for assessing sustainability in new product development*, *International conference on engineering design*, Stanford university, stanford, CA, USA.